

У Програмі розвитку національної мережі міжнародних транспортних коридорів в Україні на 2006–2012 рр. були здійснені позитивні зрушення у питаннях: впровадження швидкісного залізничного сполучення між найбільшими містами України та Києвом, що визначено Державною цільовою програмою з впровадження на залізницях швидкісного руху пасажирських потягів на 2005–2015 рр.; збільшено постачання рухомого складу нового покоління; впроваджено прогресивні транспортні технології; формування сприятливого інвестиційного клімату; запровадження державно-приватного партнерства з метою концентрації ресурсів для змішаного фінансування розвитку транспортної інфраструктури, але головне полягає у гармонізації транспортних політик України з ЄС. Транспортна політика України має бути сучасною, розрахованою на перспективу конкурентної участі у європейських транспортних сполученнях, якій складують єдину мережу континенту.

Вітчизняна транспортна система знаходиться на переломній стадії розвитку. Її майбутнє залежить від успіхів

в реалізації заходів, пріоритетних з точки зору європейської транспортної політики. Оновлення фондів, розвиток інтермодальних перевезень, підвищення швидкості та безпеки перевезень, покращення якості послуг, зменшення негативного впливу на навколишнє середовище, транспорт з «людським обличчям» обумовлять євро інтеграційні перспективи транспортної системи України.

1. Бараш Ю. С. Управління залізничним транспортом країни. Монографія / Ю. С. Барабаш. – Дніпропетровськ, 2006. – 252 с.
2. Кірка Г. М. Інтеграція залізничного транспорту України у європейську транспортну систему: монографія / Г. М. Кірка. – Д.: Вид-во Дніпропетр. Нац. ун-ту заліз. трансп. ім. акад. В. Лазаряна, 2003. – 267 с.
3. Транспортна стратегія України на період до 2020 року. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2010 р. N 2174-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/Laws>.
4. Цюрупа М. В. Конфліктогенність транспортної сфери суспільства та питання її регулювання / Михайло Володимирович Цюрупа // Проблеми та перспективи розвитку транспортних систем в умовах реформування залізничного транспорту: управління, економіка і технології: Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції. – К., 2011. – С. 230–232.
5. Europe in 12 lessons by Psscal Fontaine. – Luxembourg, 2006. – 62 p.

Надія Щербак, Ніна Щербак

Європейський вплив на процеси українського відродження XIX ст.

У статті проаналізовано основні складові українського відродження XIX ст., відтворено місце в ньому української інтелігенції та показано вплив на процеси українського відродження європейських подій та діячів.

The main elements of Ukrainian revival of the nineteenth century are analyzed, the place of Ukrainian intelligentsia is recreated in this article. Also authors show, how European events and figures influenced the processes of Ukrainian renaissance.

В українській історії XIX ст. займає особливе місце. Воно було позначене процесами українського відродження, яке, розвиваючись, набувало все потужнішого розмаху. Саме територія Гетьманщини, де проживало близько половини українського етносу і де найдовше зберігалися традиції української державності та української культури, стали основною базою для розгортання процесів національного відродження. Назвавши колишню Гетьманщину батьківщиною українського національного відродження, Р. Шпорлюк зазначав, що вона мала «найкращий потенціал, володіла відносно кращими передумовами для формування національного руху» і там ще зберігалася пам'ять про політичні права та державний устрій [8, с. 163].

Імперська політика російського самодержавства у другій половині XVIII ст. щодо України, як зазначають вітчизняні історики, спричинила поділ українського суспільства на дві частини: автономістів, що мріяли про відновлення старих порядків, виступаючи під гаслами історичного легітимізму, та інтеграціоністів, котрі вбачали свою перспективу лише у повному злитті з імперією. Початки українського національного руху проявилися у зародженні у колишніх українських старшинських і шляхетських колах ідей автономізму та перших спробах реалізувати їх на практиці. Нелегальна антиурядова діяльність українських автономістів була пов'язана з родами Капністів, Трощинських, Миклашевських, конспіративною діяльністю Новгород-Сіверського товариства та ін. Сподівання на повернення Україні втрачених автономних прав ще довго жили серед політично активних діячів. Великий вплив на формування суспільно – політичної думки того часу справив український старшинський рід Полетик, на характер світогляду якого (зокрема, Г. Полетики та його сина Василя Григоровича) вплинула не лише ідейна та інтелектуальна атмосфера тієї епохи, а й їх активна життєва позиція, участь у громадському житті, тогочасна російська дійсність і політика

влади. Ліквідація залишків української політичної автономії наприкінці XVIII ст. спричинилась до ідеалізації історичного минулого у свідомості тих, хто виступав носієм української національної свідомості.

Українських патріотично налаштованих діячів єднала прихильність до минулого і критичне ставлення до сучасного їм життя, до політики імперської влади, яка характеризувалась прагненням до нівеляції всіх частин імперії. Політичні настрої автономістів найкраще відбилися у «Истории русов», яка справила величезний вплив на подальше формування ідеології українського національного руху. Згодом спостерігалось поступове згасання подібних ідей і сподівань (в залежності від того, як ці діячі вливалися до загальноросійського дворянського стану і знаходили своє місце у бюрократично – чиновницькій структурі імперії). Прикладом для цього можуть послужити життєві шляхи Г. Полетики та особливо його сина – Василя Григоровича, який, щиро люблячи Україну, надії на її відродження пов'язував із прихильністю царської влади. Чисельна малоросійська колонія чиновників у столиці імперії відзначалась сучасниками, як досить впливова. Лояльні до російського престолу високопоставлені сановники О. Безбородько, П. Завадовський, Д. Трощинський, володіли величезними маєтностями, не цуралися вживання української мови, допомагали своїм землякам, протегували їх на російській службі, підтримували дослідження з української історії та культури.

Становлення українського національного відродження відбувалося на базі ідей Просвітництва, яке відіграло подібну роль і в історії інших слов'янських народів. Великий вплив справило поширення ідей Великої Французької революції. Під вплив цих ідей Україна безпосередньо потрапила в період наполеонівських війн. Розвиток української культури просвітницького спрямування, на думку вітчизняного дослідника В. Кравченка, визначали ті її галузі та установи,

котрі сприяли нагромадженню знань про минуле й сучасне народу, його мову, менталітет, побут та звичаї [6, с. 40–41].

Період з кінця XVIII – початку XIX ст. став часом розвитку українознавства в Росії, чому сприяв певною мірою інтерес Західної Європи до України. Аналізуючи українське літературне відродження початку XIX ст., С. Єфремов писав: «Цей могутній стихійний процес на українському ґрунті стрівся до того ж із потужним, усій Європі на початку XIX ст. спільним рухом до відродження народних форм у письменстві, до оживлення націй померлих і, здавалось, назавжди похованих історичними умовами. Кінець XVIII й початок XIX ст. – це час, коли загального признання своєї вартості здобула не тільки особа людська, але й нація...» [3, с. 305–308].

Особливий вплив на розвиток української суспільно-політичної думки, національного відродження справили праці німецького просвітителя і гуманіста Й. Гердера, який пророкував початок доби слов'ян у Європі, підкреслюючи, що їм притаманні особливі риси та зазначав, що «Україна стане новою Грецією – в цій країні чудовий клімат, щедра земля, і її великий музично обдарований народ прокинеться колись для нового життя.» [7, с. 141] Така оцінка слов'янства німецьким філософом мала виняткове значення для утвердження слов'янського міфу XIX ст. У праці «Філософії історії людства» та інших Й. Гердер стверджував, що відмінності між народами визначаються не лише кліматом, географією, формою правління. Особливості національного характеру народу виражаються, передовсім, у його мові. Вчений вказував на природне право кожного народу на свою мову й культуру. Кожний народ, вважає Й. Гердер, у свій спосіб служить усьому людству. Такі переконання мислителя були співзвучні з ідеями та духом нової епохи – Романтизму.

Період кінця XVIII – початку XIX ст. був перехідною й суперечливою епохою, коли відбувалося перегрупування культурних сил, зміна орієнтації культурного розвитку, нагромадження інтелектуального й духовного потенціалу. Автор концепції модерних «уявлених» спільнот Б. Андерсон підкреслював, що XIX ст. в Європі стало періодом національномовних філологів, літераторів, граматиків, підкреслював визначальну роль української мови у формуванні національної свідомості: «У XVIII ст. українську (малоросійську) мову зневажливо толерували як мову гречкосіїв. Але 1798 року Іван Котляревський написав свою «Енеїду», надзвичайно популярну сатиричну поему з українського побуту. В 1804 р. був заснований Харківський університет, який стрімко став центром українського літературного буму. В 1819 р. з'явилася перша українська граматики – всього через 17 років після офіційної російської. А в 1830-х роках вийшли твори Тараса Шевченка, про кого Сетон-Вотсон зазначав, що «формуванням визнаної української літературної мови завдячуємо йому більше, ніж будь-кому іншому. Вживання цієї мови стало вирішальною стадією у формуванні української національної свідомості» [1, с. 98–99].

XIX ст. в історії України, коли відбувалося формування ряду суспільно-політичних позицій та проектів суспільного життєстрою, стало часом зародження модерної української спільноти та усвідомлення національної єдності. Одним із важливих факторів формування її національного самосвідомлення стала фольклорно-етнографічна спадщина. Важливе значення в цьому відіграли численні публікації, які розкривали багатий світ української народної творчості. Ідеї європейських романтиків, що ставали відомими українським діячам через російських та польських авторів,

стали великим стимулом для збирання ними етнографічних матеріалів. Однією з перших на той час була видана збірка М. Цертелєва (зрусифікованого грузина, який, народившись і проживаючи в Україні, став українським патріотом) «Опыт собрания старинных малороссийских песней», що послужила поштовхом до подальших пошуків. Особлива роль у збиранні етнографічних матеріалів належала М. Максимовичу, який видав збірники: «Малороссийские песни» (1827), «Украинские народные песни» (1834), «Сборник украинских песен» (1849) та ін. У вступній статті до книги «Малороссийские песни» автор закликав вивчати поезію, мову рідного народу, оскільки «народність» має стати головним виміром національної літератури і культури загалом. У такому ж руслі працювали також дослідники-славісти О. Бодяньський, А. Метлинський, М. Маркевич, І. Срезневський, М. Костомаров, збираючи та публікуючи фольклорно-етнографічні матеріали. Такі пісенні збірники повертали історичну пам'ять народу, забуті імена та героїчні сторінки української історії. Відбувався подальший розвиток української фольклористики, розвиток і становлення етнографії як науки. Згодом у 1845 р. було засновано Російське географічне товариство, членами якого стали М. Максимович, М. Рігельман, М. Іванишев, М. Маркевич, А. Метлинський та ін. Діяльність товариства активізувала збиральницько – дослідницьку роботу українських етнографів.

Особливого поширення ідеї романтизму набули на Слобожанщині. Заснований видатним просвітелем В. Каразіним за участю харківської громадськості у 1804 р. університет у Харкові став першим великим осередком українського наукового і культурного життя. Невдовзі у Харкові зародилась українська журналістика. Створений в університеті літературно-етнографічний гурток у 20-х – 30-х роках відіграв велику роль у розвитку нової української літератури. Його душею був філолог І. Срезневський, серед заслуг якого у той час – видання у 1831 р. «Украинского альманаха», а в 1833–1838 рр. – шести випусків «Запорожской старины». І. Срезневському належить велика заслуга у поширенні ідеї слов'янської єдності серед українських діячів.

Одним з проявів українського відродження на його початковому етапі було зростання інтересу до народної мови. Дуже важливим у цьому процесі стало видання у 1798 р. перших трьох частин поеми І. Котляревського «Енеїда», написаної на основі мови народу. Це стало свідченням появи нової української літературної мови і початку нової української літератури. Згодом з'явилися твори Г. Квітки-Основ'яненка, П. Гулака-Артемівського, А. Метлинського, Є. Гребінки та ін. Відомий філолог І. Срезневський доводив, що українська мова не є наріччям, а є самостійною мовою. Думки про її давність та оригінальність відстоювали М. Максимович, О. Бодяньський, М. Костомаров та ін.

Вагомим чинником в утвердженні інтересу інтелігенції до української історії та культури був вплив романтичної ідеології. Для цього напрямку філософської думки та літератури характерними були заглиблення в героїчну історію народів, в їх автентичні культурні традиції, загальне зацікавлення національними проблемами. Важливу роль у посиленні уваги до української історії зіграла «История русов», що почала поширюватися серед української інтелігенції наприкінці 20-х років XIX ст., і де були описані події української історії з найдавніших часів й до початку 1769 р.

У 1822 р. вийшла друком «История Малой России» Д. Бантиша-Каменського (доопрацьований варіант якої був опублікований у 1830 і 1842 р.), де викладались події

української історії з давніх часів до 60-х років XVIII ст. Незважаючи на те, що робота була написана з монархічних, вірнопідданських позицій, факт її появи спонукав до історичних досліджень.

У 1842–1843 рр. опублікована п'ятитомна «История Малороссии» М. Маркевича, в якій автор подав українську історію як самостійний і безперервний процес з найдавніших часів до кінця автономії.

З кінця 20-х років XIX ст. дослідженнями з історії України захопився М. Максимович, написавши згодом праці: «Откуда идет земля русская...» (1837), «Обозрение старого Киева» (1840), «Волинь до XI века» (1841), «Очерк Киева» (1847), «Сказание о гетьмане Петре Сагайдачном» (1850), «Воспоминание о Богдане Хмельницком» (1859) та ін. У поширенні історичних знань велику роль зіграв О. Бодяньський, який, будучи секретарем Товариства історії і древностей Російських при Московському університеті та редактором університетського видання «Чтения...», надрукував «Историю русов», «Літопис Самовидця», «Летописное повествование о Малой России...» О. Рігельмана та ін.

На противагу Харківському університету, який упродовж першої чверті XIX ст. став центром українського культурного руху, Київський університет, створений у 1834 р., мав з самого початку виконувати політичну функцію русифікації Південно-Західного краю. Однак відкриття університету в Києві само собою зробило новий важливий крок у справі об'єднання українських наукових сил. Багато сил доклав до цього перший ректор університету М. Максимович.

Доба Романтизму стала, за словами В. Кравченка, «апогеєм російсько-українського культурного взаємозближення, торжества культурного «россизму» [6, с. 250]. Українське культурне життя у другій половині 20-х – на початку 40-х років продовжувало залишатися частиною загальноросійського. Україна вабила російських романтиків не лише яскравим місцевим колоритом, а й давала великий матеріал для російських шукачів власної ідентичності, а історичне коріння «руськості» вело їх до Києва.

Завдяки вихідцям з України, виявився інтерес до українознавчої тематики в діяльності загальноросійських столичних науково-літературних товариств, установ та книговидавничих центрів. Це відбилося у діяльності Товариства історії та старожитностей при Московському університеті, Академії наук, Товариства друзів словесних наук та Вільного товариства любителів російської словесності у Петербурзі. Українознавчі твори з'являлися на сторінках російськомовних столичних часописів «Вестник Европы», «Северный вестник», академічних та інших видань.

Після завершення доби наполеонівських війн в Європі впродовж першої половини XIX ст. тривала безкомпромісна боротьба між силами реакції, які вимагали відновлення і зміцнення монархічних режимів та прихильниками республіканських форм правління і демократичних конституцій. Внаслідок цього протистояння відбулися революції 1848–1849 рр. у Франції, Німеччині, Австрії, Італії, Угорщині. Шукаючи оптимальних варіантів суспільного розвитку, у той час активно розвивалася філософська думка. Значного поширення набули західноєвропейські філософські системи Гердера, Гегеля, Шелінга, ідеї християнського соціалізму. Саме в таких умовах й на такому ґрунті представник польських романтиків А. Міцкевич у своєму творі «Книги польського народу та книги польського пілігримства» створив концепцію польського месіанства. Окрім нових ідей, з'явилися таємні організації, що боролися за соціальне

та національне визволення – карбонарії – в Італії, «Молода Європа» – у Швейцарії, декабристи – у Росії. Безпосереднім поштовхом до їх появи були настрої, з якими повернулися із переможних походів по країнах Західної Європи російські офіцери-дворяни після розгрому армії Наполеона.

Суттєвою ознакою розвитку української культури в зазначений період було те, що вона мала можливість розвиватися відносно вільно. Як зазначалося пізніше у доповіді Петербурзької АН з питань відміни утисків малоруського друкованого слова в 1905 р., ставлення офіційної влади до малоруського письменства було в зазначений історичний період майже таке ж, як і до великоруського [2, с. 4].

Із становленням нової течії в літературі критичного реалізму романтична захопленість українською культурою, характерна для 1820–30-х років, поступово зникає. Російські культурні діячі відходять від української тематики, зосередившись на пізнанні власних культурних традицій. Така зміна у позиції російської інтелектуальної еліти пов'язана з тим, що з 40-х років XIX ст. українська культура стала претендувати на окремих і повноцінний розвиток. Вагомим доказом цього стала творчість Т. Шевченка. Внаслідок першого видання «Кобзаря» у 1840 р. привабливий для великоросійського суспільства образ християнської малоросійської культури почав відходити у минуле, а набуття нею нової якості значно зменшило коло її потенційних прихильників з числа російської інтелігенції.

У 40-і роки XIX ст. серед української молоді політичні цінності не виходили з контексту ідей єдиного слов'янофільства. Ідеалом молодих українців була велика сім'я слов'янських націй, вільна федерація з широкою автономією окремих народів. У середині 40-х років XIX ст. складаються умови, що пришвидшили організаційне згуртування українських інтелектуальних сил та сприяли оформленню національної політичної думки. На період 40–90-тих років XIX ст. припадає найбільш активна фаза націєгенезу і оформлення українського національного руху. З часу діяльності кирило-мефодіївців українство виробляє власну, відмінну від російської, систему ідей, зорієнтовану значною мірою на західні демократичні цінності. Утворення наприкінці 1845 р. в Києві Кирило-Мефодіївського товариства (братства) стало свідченням життєздатності ідей українського автономізму та виявом загальноєвропейських тенденцій та процесів.

Головні програмні ідеї кирило-мефодіївців було викладено у першій і частково у другій частині «Статуту Слов'янського товариства св. Кирила і Мефодія», «Книзі буття українського народу», прокламації «Брати українці!», поясненні В. Білозерського до статуту організації (автором «Книги буття українського народу» та листівки був М. Костомаров). Про світогляд братчиків свідчать також записки В. Білозерського про народну освіту, М. Костомарова про панславизм, М. Савича про емансипацію жінок у суспільстві, художні й публіцистичні твори, матеріали слідства у справі кирило-мефодіївців.

Члени товариства мріяли про всебічне визволення слов'ян. У другому пункті розділу «Головні ідеї» статуту зазначалося, що «кожне слов'янське плем'я повинно мати свою самостійність», третій пункт стверджував, що воно «повинно мати управління народне і дотримуватись повної рівності громадян. У пункті 109 «Книги буття...» підкреслювалося, що «Україна буде неподлеглою Річчю Посполитою». У відозві «Брати українці!» проголошувалося, що кожен народ зобов'язаний створити свою державу і «управлятися неспісимо з іншими» [4, с. 150].

У «Книзі буття українського народу» визнавалась самостійна, суверенна сутність кожного слов'янського народу, саме вона була головною умовою добровільного та рівноправного об'єднання. Програмними документами організації передбачалося, що у майбутньому союзі слов'янських держав буде створено спільний орган – Слов'янський собор (сейм чи раду), до якого входитимуть представники (депутати) від усіх держав й вирішуватимуть тільки ті питання, що стосуватимуться всього слов'янського союзу [5].

Кирило-мефодіївці, як справжні послідовники християнських гуманістичних ідей, піднесли до рівня програмних положень принцип побудови управління, законодавства, права власності на засадах вчення Ісуса Христа. Члени товариства турбувались про те, щоб домогтися ліквідації розбіжностей між слов'янськими племенами, особливо у конфесійних питаннях.

Зауважимо, що слов'янська ідея кирило-мефодіївців оформилася крізь призму стосунків українців із двома історично спорідненими та сусідніми народами – росіянами і поляками, з урахуванням досвіду цих стосунків у минулому. Найопослідженіше становище українців в історії, образи і кривди, завдані гнобителями, давали Україні моральне право, як вважали братчики, претендувати на роль провідника в реалізації ідеї слов'янського братерства. Тому М. Костомаров нагадував про загальнослов'янські цінності, які мали стати вище за національні інтереси.

Діячі Кирило-Мефодіївського товариства підтримували зв'язки з учасниками визвольного руху західнослов'янських

країн: М. Гулак листувався з чеським поетом Вацлавом Ганкою; В. Білозерський, перебуваючи весною 1847 р. у Польщі, зустрівся з істориком літератури слов'янських народів В. Мацейовським, філологом П. Дубровським та іншими. Пройжджаючи у 1847 р. через Францію, М. Савич передав польському поету А. Міцкевичу рукописну копію шевченкової поеми «Кавказ». Т. Шевченко в 1846 р. познайомився зі студентом Київського університету поляком Ю. Беліною-Кенджицьким, якого намагався залучити до товариства. Ці факти свідчать про розуміння кирило-мефодіївцями необхідності співпраці та взаємозв'язків з представниками інших слов'янських народів.

Українське національне відродження впродовж усіх етапів свого розвитку постійно зазнавало європейського впливу та актуалізувало національні проблеми Російського імперії.

1. *Андерсон Б.* Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму / Бенедикт Андерсон. – К., 2001. – 270 с. 2. Доклад Комиссии по вопросу об отмене стесненной малороссийского печатного слова. – СПб., 1905. – 98 с. 3. *Єфремов С.* Історія українського письменства / Сергій Єфремов. – К., 1995. – 538 с. 4. Кирило-Мефодіївське товариство: У 3-х т. / АН УРСР. Ін-т історії. – К.: Наукова думка, 1990. – Т. 1. Джерела з історії суспільно-політичного руху на Україні XIX – початку XX ст. – 544 с. 5. Кирило-Мефодіївське товариство: У 3 т. / Упоряд. І. І. Глизь, М. І. Бутич, О. О. Франко. – К.: Наукова думка, 1990. – Т. 2. – 696 с. 6. *Кравченко В. В.* Нариси з української історіографії епохи національного відродження. (друга половина XVIII – середина XIX ст.) / Кравченко Володимир Васильович. – Харків: Основа, 1996. – 376 с. 7. Українська літературна енциклопедія: В 5-ти т. – К., 1988. – Т. 1. – 418 с. 8. *Шпорлюк Р.* Українське національне відродження в контексті історії кінця XVIII – початку XIX століть // Наука і культура / Роман Шпорлюк. – Вип. 25. – К., 1991. – С. 159–164.

Ірина Яворська

Родини сучасних українських заробітчан на шляху до інтеграції в європейське суспільство

У статті йде мова про попередження проблем дитячого сирітства в Україні та початок возз'єднання родин українських заробітчан «четвертої хвилі».

The article discusses the problem to the prevention of child abandonment in Ukraine and start of the families' reunion of Ukrainian migrant workers of the «fourth wave».

Жіноча трудова міграція, яка сколихнула світ у середині 90-х років XX століття стала феноменом сучасного цивілізаційного простору, що вражає своєю неприродністю: покинуті діти, зруйновані сім'ї, самотні батьки і безрадільне існування в чужій країні. Економічні негаразди, незадовільні побутові умови, невпевненість у майбутньому своїх дітей зірвали з рідних місць мільйони жінок і матерів усього світу.

Упродовж XX століття Україна пережила декілька хвиль еміграції, проте ця – єдина еміграція без родин. До 1995 року вже відбулися дві переселенські етнічні еміграції з України – радянських євреїв та етнічних німців, але всі вони виїжджали сім'ями. Якщо пригадати заробітчанську еміграцію кінця XIX – початку XX століття до Канади чи Бразилії, то галичани і буковинці продавали все своє майно і теж виїжджали цілими родинами, дітей не залишали. Діти-мігранти щодня бачили приклад батька: замученого, нехай роздратованого, але батька, який давав відчуття опори і захисту у важкі часи. У формуванні родинної легенди ці спогади лягали фундаментом тісних емоційних стосунків і майбутньою моделлю власної родини, де батько працює, а мати – допомагає і підтримує родинне вогнище. Діти не тільки розуміли, але і бачили – все це заради виживання родини і їхнього майбутнього.

Зараз цього немає. Частина батьків чекає, щоб дитина досягла повноліття і сама стала на шлях виживання. Як правило, частина мам-заробітчанок міркує приблизно так: «Нічого, нічого. Я виростила без батьківської любові – і жива. Виростуть і вони. Якби мені давали стільки грошей, як я даю їм – що би я хотіла!» Замість родинного дерева – однорічна трава.

Феномен «транснаціональних родин», що виникли внаслідок світових міграційних процесів, у сучасній науці відносно новий, тому ця проблематика недостатньо вивчена як соціологами, так педагогами та істориками. Тим паче возз'єднання родин, яке стало можливим тільки в останні роки, в сучасній українській науці явище не досліджуване. Трудові міграції в Україні досліджують чимало вчених, зокрема Е. М. Лібанова, О. А. Малиновська, І. М. Прибиткова. Психологічні особливості заробітчанських родин вивчають І. М. Трубавіна, А. Й. Капська, Д. І. Пенішкевич, Я. М. Раєвська. Психологічними особливостями родин та дітей заробітчан не один рік займається Г. В. Католик. Дана стаття буде спробою осягнути проблеми возз'єднання родин українських заробітчан «четвертої хвилі» і можливість їхньої інтеграції у нове суспільство.

Єврокомісія, громадські організації Європи не перший рік фінансують ряд програм для дослідження проблем покинутих дітей та наводять мости для гармонізації стосунків